

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló nemzetközi finanszírozás növelése: európai tervezet a koppenhágai megállapodáshoz

(COM(2009) 475 végleges)

(2010/C 128/24)

Főelőadó: **Lavinia ANDREI**

2009. szeptember 10-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban:

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló nemzetközi finanszírozás növelése: európai tervezet a koppenhágai megállapodáshoz

COM(2009) 475 végleges.

Az EGSZB elnöksége 2009. szeptember 29-én megbízta a „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekciót a bizottsági munka előkészítésével.

A munka sürgősségére való tekintettel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2009. november 4–5-én tartott 457. plenáris ülésén (a 2009. november 5-i ülésnapon) főelőadót jelölt ki Lavinia ANDREI személyében, továbbá 179 szavazattal 4 ellenében, 11 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB üdvözlí ezeket az időszerű javaslatokat, és – hogy ténylegesen hozzá tudjanak járulni a koppenhágai találkozó eredményes lezárásához – sürgős megfontolásukat kéri az intézményektől. A közlemény első lépésnek megfelelő, tekintve, hogy az iparosodott országok mind ez ideig nem kívánták pontosan meghatározni, milyen összegű finanszírozásra hajlandóak.

1.2. Az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló finanszírozást nem önként nyújtott segélyként kell felfogni, hanem a UNFCCC-egyezményben szereplő kötelezettség teljesítéseként, amely szerint új, kiegészítő, megfelelő és kiszámítható pénzügyi forrásokat kell biztosítani a fejlődő országok számára. Az iparosodott országok szükségszerű kötelessége, hogy tiszteletben tartsák az egyezményben lefektetett „közös, de nem egyenlő mértékű felelősségvállalás” elvét.

1.3. Amint azt az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményében az EU is elismerte, a fejlődő országok komoly segítségre szorulnak az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez. Az éghajlatváltozás enyhítése és a hozzá való alkalmazkodás az elkövetkező évtizedekben várhatóan évi több száz milliárd eurós költséggel jár majd számukra.

1.4. Az EGSZB támogatja a iparosodott országok közforrásai-ból származó, a 2013 előtti időszakban évi 5–7 milliárd EUR összegű „gyorsfinanszírozásra” vonatkozó uniós javaslatot. Tekintettel a jelenlegi közhangulatra, valamint a déli és az északi országok közötti bizalmatlanságra, ez jó kezdetnek számít.

1.5. Az EGSZB nagyra értékeli továbbá, hogy az Európai Bizottság pozitívan viszonyul a nemzetközi légi és tengeri közlekedés finanszírozásba való bevonását célzó intézkedésekhez.

1.6. Másrésről a – főleg afrikai – fejlődő országok nyomatékosan jelezték már, hogy az EU felajánlása igencsak szerény, és gyakorlatilag arra kéri a fejlődő országokat, hogy ők fizessenek a mások által hosszú éveken át okozott károkért. Számos NGO és ENSZ-közgazdász leszögezte, hogy a 2013–2017-es kötelezettségvállalási időszak alatt a fejlett országok részéről a fejlődő országok támogatásához szükséges finanszírozás visszafogott becslés szerint évi mintegy 150 milliárd USD (azaz kb. 110 milliárd EUR) összegre rúg.

1.7. A szén-dioxid-piaci bevételek tekintetében az Európai Bizottság abból indul ki, hogy az ottani szereplők hatalmas nyeresége teljes mértékben a fejlődő országokhoz kerül, amelyek ezt alacsony CO₂-kibocsátású tevékenységekre költik. Valójában sokkal valószínűbb, hogy ezek az összegek magáncégek – méghozzá nagyrészt fejlett országbeliek – kasszájában kötnek ki.

1.8. Az EGSZB a fejlődő országokbeli nemzeti magánbefektetésekkel kapcsolatos uniós elképzelések miatt is aggódik, mivel az Európai Unió még nem talált megoldást annak biztosítására, hogy az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerből származó bevételeket a tagállamok tiszta energiával kapcsolatos beruházásokra fordítsák.

1.9. Az Európai Bizottságnak jól átgondolt, megvalósítható tervvel kellene előállnia a nemzetközi klímapolitika terén betöltött vezető szerepének megőrzése érdekében. Ezenkívül az EU-nak továbbra is nyomást kellene gyakorolnia az Egyesült Államokra és más országokra, hogy fejték ki az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló finanszírozással kapcsolatos álláspontjukat.

1.10. Az – akár nemzetközi, akár nemzeti – finanszírozás növelésére tett ígéretek betartását „mérhető, jelenthető és ellenőrizhető” rendelkezésekkel kellene biztosítani.

2. Bevezetés

2.1. Az Európai Bizottság 2009. szeptember 10-én előterjesztette *Az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló nemzetközi finanszírozás növelése: európai tervzet a koppenhágai megállapodáshoz* c. közleményét.

2.2. A dokumentum célja az, hogy a tárgyalásokat kimozdítsa a jelenlegi holtpontról, amely amiatt alakult ki, hogy a fejlett országok elvárják a gazdaságilag fejlettebb fejlődő országoktól, hogy járuljanak hozzá a globális erőfeszítésekhez, miközben a fejlődő országok azt akarják, hogy a fejlett országok világosan foglalkozzanak állást az éghajlatváltozás hatásainak enyhítését és a hozzá való alkalmazkodást célzó intézkedések finanszírozása kérdésében.

2.3. Ez a javaslat azonban nem elegendő ahhoz, hogy biztosítsa a koppenhágai tárgyalások sikeres kimenetelét. Arra volna szükség, hogy minden fejlett ország nagymértékű csökkentést érjen el, a fejlődő országok az éghajlatváltozás hatásainak mérséklését célzó megfelelő intézkedéseket vezessenek be, továbbá egy olyan hatékony átfogó struktúra kerüljön kialakításra, mely ösztönzőleg hat az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságba történő befektetési kedvre.

2.4. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése és az éghajlatváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás 2020-ig várhatóan évi mintegy száz milliárd eurós költséget jelent majd a fejlődő országok számára. A szükséges finanszírozás nagy részének nemzeti forrásokból és egy kiterjesztett, nemzetközi szén-dioxid-kibocsátási piacról kell származnia, emellett azonban szükség lesz még évi mintegy 22–50 milliárd eurós nemzetközi közfinanszírozásra is.

2.5. Az Európai Bizottság azt javasolja, hogy az iparosodott és a gazdaságilag magasabb fejlettségi szinten álló fejlődő országok kibocsátásuk mértékéhez és fizetőképességükhöz mérten vegyék ki a részüket a közfinanszírozásból. Ez az EU részéről 2020-ig évi mintegy 2–15 milliárd eurót jelenthetne.

3. Az Európai Bizottság dokumentuma

3.1. Az Európai Bizottság becslése szerint a fejlődő országoknak az éghajlatváltozás mérséklését és az ahhoz való alkalmazkodást célzó intézkedésekkel kapcsolatos finanszírozási igénye a becslések szerint 2020-ra elérheti az évi 100 milliárd EUR-t. E követelmények teljesítésében az állami és magán nemzeti forrásoknak, a globális szén-dioxid-piacnak és a kiegészítő nemzetközi állami pénzmozgásoknak is részt kell vállalniuk. A nemzeti magán- és közfinanszírozás a szükséges finanszírozási igény 20–40 %-át, a szén-dioxid-piac kb. 40 %-át tudná fedezni, míg a nemzetközi közfinanszírozás a fennmaradó részt.

3.2. A nemzetközi szén-dioxid-piac éves szinten potenciálisan 38 milliárd EUR-t hozhat 2020-ban. A koppenhágai megállapodáson keresztül létre kell hozni a kibocsátáskereskedelemi rendszer ágazati jóváírási mechanizmusát, mindeközben a tiszta fejlesztési mechanizmust (CDM) a legkevésbé fejlett országokra kell összpontosítani.

3.3. 2020-ban nemzetközi közfinanszírozásból évi 22 és 50 milliárd EUR közötti összeget kell elérhetővé tenni. 2013-tól a közfinanszírozási hozzájárulások megfizetésében való részesedésnek a fizetőképességen és a kibocsátás mértékén kellene alapulnia, továbbá a gazdaságilag magasabb fejlettségi szinten álló

fejlődő országokat is be kell vonni a teljesítésbe. E becslések alapján attól függően, hogy az említett két kritérium milyen súlyozást kap, az uniós hozzájárulás mértéke 10–30 % között mozog. Amennyiben a koppenhágai csúcs ambiciózus célokat tartalmazó megállapodással zárul, a méltányos uniós hozzájárulás az egyeztetések eredményeként létrejött globális finanszírozás mértékétől és az egyes szétosztási kritériumoknak tulajdonított súlyozástól függően 2020-ban évi 2–15 milliárd EUR között lenne.

3.4. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás támogatása terén előnyben kellene részesíteni a legkiszolgáltatottabb helyzetben lévő és legszegényebb fejlődő országokat.

3.5. A nemzetközi légi és tengeri közlekedés fontos forrása lehet az innovatív finanszírozásnak.

3.6. A jövőbeni nemzetközi pénzügyi struktúra irányítását decentralizálni kellene, és az alulról jövő kezdeményezés elve alapján kellene működtetni. Egy, az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló nemzetközi finanszírozással kapcsolatos magas szintű fórumnak kellene figyelemmel kísérnie és rendszeres időközönként felülvizsgálnia az éghajlatváltozás mérséklését és az ahhoz való alkalmazkodást célzó intézkedések finanszírozása során felmerülő hiányosságokat és egyenlőtlenségeket.

3.7. A legkevésbé fejlett országok kivételével 2011-ig minden országnak készítenie kellene hiteles közép- és hosszú távú célkitűzéseket tartalmazó, alacsony szén-dioxid-kibocsátás mellett megvalósítható növekedési programot, továbbá éves szinten üvegházhatásúgáz-nyilvántartási rendszert kellene vezetnie.

3.8. 2010–2012 között valószínűleg gyorsfinanszírozásra lesz szükség a fejlődő országokban megvalósítandó célokra, nevezetesen az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra, az éghajlatváltozás mérséklését célzó intézkedésekre, a kutatásra és a kapacitásépítésre, ez éves szinten 5 és 7 milliárd EUR közötti összeget jelent. E cél érdekében 2010-től az EU-nak évi 0,5–2,1 milliárd eurós közvetlen hozzájárulással kellene számolnia. Mind az uniós költségvetésnek, mind a nemzeti költségvetéseknek részt kellene vállalniuk ebből a finanszírozásból.

3.9. A 2012 utáni időszak vonatkozásában és a következő pénzügyi keretre vonatkozó javaslatcsomag részeként az Európai Bizottság egy egységes és globális uniós javaslatot nyújtana be, mely tartalmazza azt is, hogy a finanszírozás 2013-tól a költségvetés terhére történjen-e vagy egy a 2013 utáni pénzügyi keretre vonatkozó javaslatcsomag keretén belül különálló éghajlati alap keretében; illetve esetlegesen a kettő kombinációján keresztül. Az egyes tagállamok közvetlen hozzájárulása szintén fontos forrása lehet az uniós finanszírozásnak a globális uniós erőfeszítések részeként.

3.10. Amennyiben az EU-költségvetés nem kerül felhasználásra, az EU-n belüli hozzájárulás-megosztás terén ugyanazt a megosztási elvet kell követni, mint nemzetközi szinten, azaz figyelembe kell venni a tagállamok egyedi körülményeit.

4. Általános megjegyzések

4.1. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság közleményét, melynek célja az, hogy az éghajlatváltozás kezelésének finanszírozását érintő tervzet bemutatásával feloldja az új koppenhágai klímamegállapodás megkötésére irányuló nemzetközi tárgyalásokban beállt patthelyzetet, és rávilágítson annak égető szükségességére, hogy igen ambiciózus célokat kell megállapítani a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére.

4.2. A G77 (a fejlődő országok csoportja) világosan kijelentette, hogy az ENSZ klímamegállapodását illetően tagjai számára a legfontosabb kérdés az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló megfelelő szintű finanszírozás biztosítása. Széles körű az egyetértés arról, hogy az éghajlati feltételek változásának hatásai elsősorban és a legsúlyosabban a fejlődő országokat (és főként azok legszegényebb lakosait) érintik.

4.3. Amint azt az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményében az EU is elismerte, a fejlődő országok a segítségünkre szorulnak az éghajlatváltozással való küzdelemben. Az elkövetkező évtizedekben várhatóan évi több száz milliárd eurós költségek várnak rájuk.

4.4. Az EGSZB méltányolja, hogy az Európai Bizottság a különböző szóba jöhető finanszírozási források kiemelésével megtette az első lépést, és hogy ösztönözni szeretné az egyes források kiaknázását mind az erőforrások azonosítása, mind az odaítélési opciók és a megítélt összegek továbbítása szempontjából. Azonban számos NGO és ENSZ-közgazdász egybehangzóan leszögezte, hogy a fejlett országok részéről a fejlődő országok támogatásához szükséges finanszírozás visszafogott becslés szerint évi mintegy 150 milliárd USD (kb. 110 milliárd EUR) összegre rúg.

4.5. Több figyelmet kellene fordítani az új rugalmas mechanizmus (a kibocsátáskereskedelmi-rendszer ágazati jóváírási mechanizmusa – SCM) feltérképezésére, hogy gyakorlati módszerek álljanak rendelkezésre a megvalósításához és a sikertelenség kockázatának minimalizálásához. A zavarok elkerülése végett figyelembe kell venni a CDM és az SCM esetében az adicionalitás kritériumát is.

4.6. Az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló mindenfajta finanszírozást újként, a fejlett országok hivatalos fejlesztési támogatási előirányzatain (azaz a GNP 0,7 %-án) felül kell biztosítani, mivel az előirányzatokkal kapcsolatos célkitűzések meghatározásakor még nem számoltak azzal, hogy az éghajlatváltozás jelentős többletköltségekkel jár majd. Figyelembe kell vennünk, hogy csak néhány ország emelte ígéretéhez híven a hivatalos fejlesztési támogatás mértékét a GDP 0,7 %-ára. Az elmúlt évtized tendenciái alapján azt mondhatjuk, hogy igen csekély annak az esélye, hogy ez megvalósul.

4.7. Az EU-nak most minden eddigénél jobban ragaszkodnia kellene a nemzetközi éghajlat-politika terén az általa bevezetett intézkedésekhez és vezető szerepéhez az átfogó éghajlat-változási megállapodásra irányuló koppenhágai tárgyalások során. Az eddig páratlan pénzügyi válság rövid életű lesz, és előbb vagy utóbb meg fog szűnni. Az éghajlatváltozás viszont marad.

4.8. A gazdasági fellendülés is attól függ, hogy sikerül-e kezelni az éghajlatváltozás problémáját. Ha a vezetők nem teszik meg még az idén a sürgős lépéseket, az éghajlatváltozás hatásai valószínűleg a globális GDP több mint 20 %-át emésztik majd fel. Ez – Lord Nicholas Stern, a Világbank volt vezető közgazdásza szerint – több, mint a nagy gazdasági világválság és a két világháború együttesévé, nem számítva az emberi áldozatokat és a kipusztult fajokat.

4.9. Az EU-nak továbbra is nyomást kellene gyakorolnia az Egyesült Államokra és más országokra, hogy fejtsék ki az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló finanszírozással kapcsolatos álláspontjukat. Az – akár nemzetközi, akár nemzeti – finanszírozás növelésére tett ígérek betartását „mérhető, jelenthető és ellenőrizhető” rendelkezésekkel kellene biztosítani.

5. Külön megjegyzések

5.1. Megfelelő pénzügyi mozgások létrehozása

5.1.1. Nemzeti finanszírozási források mobilizálása

5.1.1.1. A nemzeti magánfinanszírozás fogja fedezni a szükséges befektetések nagy részét mind a fejlett, mind a fejlődő országokban. Ezen beruházások nagy részének kereskedelmi szempontból már most látható az eredménye, mivel a beruházások többletköltsége az energiaszámlák végösszegének csökkenésén keresztül megtérül.

5.1.1.2. A legszegényebb országoknak, és különösen a legkevésbé fejlett országoknak (LCD-országok), illetve a fejlődő országok legszegényebb népességrétegeinek nem lesz módjuk arra, hogy az éghajlatváltozás negatív hatásaihoz való alkalmazkodást finanszírozzák, így ők a nemzeti állami támogatásoktól és a nemzetközi köztámogatásoktól egyaránt nagymértékben függenek majd.

5.1.2. A szén-dioxid-piac teljes körű kiaknázása

5.1.2.1. Az EGSZB egyetért azzal, hogy a nemzetközi szén-dioxid-piac hatékony eszköze a fejlődő országokbeli magánszektor-beruházások ösztönzésének. Annak ellenére, hogy a piac még nem elég érett, és a jóváírások minőségét többszörösen megkérdőjelezték, a szén-dioxid-piac hatékonyságát növelni fogja a kibocsátási kvóták terén egy Koppenhágában létrehozandó ambiciózus megállapodás révén keltett hiány.

5.1.2.2. Az UNFCCC-források növelésének fő eszköze a piachoz kötött finanszírozás kellene, hogy legyen, még hozzá a nemzeti kibocsátási kvóták (kibocsátható mennyiségi egységek – Assigned Amount Units, AAU) bizonyos százalékanak nemzetközi (ez esetben nem az EU ETS-en belüli) elárverezése vagy kötött áron való megvásárlása formájában. Ezt ki lehetne egészíteni például a légi és a tengeri közlekedésre kivetett díjakkal, vagy azzal, hogy ezen ágazatok részére árverésre bocsátják a kibocsátási kvótákat regionális és nemzeti keretben (például az EU ETS-en belül), illetve a szén-dioxid-piaci tranzakciókra kivetett díjakkal.

5.1.2.3. Nem szabad megfélemlenünk arról, hogy a szén-dioxid-piac származékos piac, amely spekulációkat tesz lehetővé a nagy befektetők általi kibocsátáscsökkentések várható (jövőbeli) árait tekintve. Ennek a piacnak már most látszanak a gyenge pontjai, és ez tovább csökkentheti a nemzetközi pénzügyi piac stabilitását. A fejlődő országok azzal érveltek Bangokban, hogy a piaci mechanizmusokra való hagyatkozás még sérülékenyebbé teszi azokat a déli országokat, amelyeket már amúgy is sújt az élelmiszer-, a pénzügyi és az éghajlati válság.

5.1.2.4. Olyan érvényesítési, illetve ellenőrzési eljárásokra van szükség, amelyek gyorsabb feldolgozást tesznek lehetővé mind a CDM-en, mind pedig az új ágazati jóváírási mechanizmuson (SCM) belül.

5.1.2.5. Több pénz kell befektetni a kapacitásépítésbe és a szakértők képzésébe a szén-dioxid-piac minden területén, a fejlett és a fejlődő országokban egyaránt.

5.1.2.6. Ahhoz, hogy az SCM-et végre lehessen hajtani, a „gazdaságilag magasabb fejlettségi szinten álló fejlődő országok” fogalmát átlátható módon meg kell határozni. Az EGSZB támogatja azt az elképzelést, hogy az SCM-et alkalmazzák az erősen versenyképes gazdasági ágazatokban, viszont arra figyelmeztet, hogy ha a koncepció nem eléggé szilárd, akkor bizony igen magas a kudarc valószínűsége.

5.1.3. A nemzetközi közfinanszírozás léptékének meghatározása

5.1.3.1. Az EGSZB egyetért azzal a kijelentéssel, hogy „Minél kevesebbet termel a szén-dioxid-piac, annál nagyobb lesz az igény a közfinanszírozásra az éghajlatváltozás mérséklése terén.”

5.1.3.2. Mechanizmusokat kell bevezetni a közfinanszírozás szükségleteinek rendszeres felülvizsgálatára vonatkozóan, azonban az Európai Bizottságnak tudatában kell lennie annak, hogy közfinanszírozás a szén-dioxid-piacon torzulásokat eredményezhet, ha a pénzügyi támogatást nem olyan ágazatok kapják, amelyekhez a szén-dioxid-piac nem fér hozzá, illetve amelyekben nem érdekelt (azaz: kapacitásépítés, képzés).

5.1.4. Nemzetközi gyors közfinanszírozás 2010–2012

5.1.4.1. Az EGSZB egyetért azzal, hogy a nemzetközi gyors közfinanszírozás fontos egy átfogó, kiegyensúlyozott és nagyra törő koppenhágai megállapodás összefüggésében. Különösen a kapacitásépítést kell célba vennie, ideértve az alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó növekedési tervek készítését, a hatások enyhítésére való felkészülést, a kísérleti projekteket és az azonnali átállással kapcsolatos problémákat is. Az effajta gyors támogatásnak a közép- és hosszú távú hatásos és hatékony fellépésre való felkészülést, illetve az ambiciózus fellépésekben való késlekedések elkerülését kellene célba vennie.

5.1.5. Innovatív finanszírozás a nemzetközi légi és tengeri közlekedés részéről

5.1.5.1. A nemzetközi légi és vízi közlekedés kibocsátása jelentős, és meglehetősen gyorsan növekszik. Ezt szabályozni kell, ha

az üvegházhatású gázok légköri koncentrációját stabilizálni szeretnénk. Az e téren bevezetett szabályozás jelentős pénzügyi erőforrásokat teremthetne az éghajlati megállapodás számára. A költségeket jobbra a fejlett országok légi utasai és fogyasztói állnák. Ehhez azonban összehangolt fellépésre van szükség a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet és a Nemzetközi Tengerészeti Szervezet részéről, amelyek az elmúlt évtized során végig útját állták az effajta kibocsátások mérséklésére irányuló erőfeszítéseknek.

5.1.6. A nemzetközi közfinanszírozáshoz való hozzájárulás mértékének meghatározása

5.1.6.1. Az EGSZB egyetért azzal, hogy „A kibocsátás GDP-vel szembeni előnyben részesítése további ösztönzést adna a kibocsátás csökkentésének, továbbá elismerné a korai fellépések hatékonyságát a kibocsátáscsökkentés terén.” Viszont egy megfelelő súlyozási mechanizmust kell támogatni ahhoz, hogy Koppenhágában megszülethessen a megállapodás.

5.2. Az EU hozzájárulása az éghajlatváltozás kezelésére szolgáló közfinanszírozáshoz

5.2.1. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság döntését, hogy a tárgyalások folyamán egy testületként, egységes globális ajánlattal álljon elő.

5.2.2. A finanszírozás továbbítási módjával kapcsolatban az EGSZB meglévő struktúrák használatát javasolja világos ellenőrzési és jelentéstételi eljárások létrehozása mellett a költségek minimalizálása érdekében és annak biztosítása végett, hogy a pénz a megfelelő módon kerüljön elköltésre.

5.3. Európai tervezet az éghajlat-változás kezelésére szolgáló finanszírozás decentralizált és az alulról jövő kezdeményezés elve alapján működő irányítására

5.3.1. Az EU kormányzási struktúráját lehetne modellként használni. Ez jelentős előnyt jelentene az EU számára a további elfogadott lépéseket tekintve.

5.3.2. Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású növekedési programok megvalósításának minden országra vonatkozó határideje (2011) az EGSZB számára nem tűnik realiztikusnak, ha az EU szilárd és jól alkalmazható terveket szeretne, mivel még bizonyos uniós tagállamokban sem áll rendelkezésre a megfelelő szaktudás.

Kelt Brüsszelben, 2009. november 5-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Mario SEPI